

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**Методичні вказівки та рекомендації до вивчення
навчальної дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі
знань 07 «Управління та адміністрування»**

**ОДЕСА
2022**

УДК 001.89(072)
Л74

Рецензенти:

Горняк Ольга Василівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки та підприємництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Побережець Ольга Валеріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і фінансів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рекомендовано до друку Вченою радою економіко-правового факультету (Протокол № 2 від 5 вересня 2022 р.)

Л74 Методологія та організація наукових досліджень : методичні вказівки та рекомендації до вивчення навчальної дисципліни [електронний ресурс]/ І. А. Ломачинська. – Одеса, 2022. 48 с.

У методичних вказівках та рекомендаціях наведено основні положення до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей 071 – Облік і оподаткування, 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, 073 – Менеджмент галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні дисципліни на аудиторних заняттях та у процесі самостійної роботи. Матеріал представлено у розрізі змістових модулів та тем.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Зміст навчального матеріалу.....	5
3. Тематика практичних занять.....	8
4. Навчально-методичні матеріали.....	10
5. Рекомендована література.....	22
Додаток А. Основні терміни і поняття.....	24
Додаток Б. Кросворди для самостійної перевірки знань.....	35
Додаток В. Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015.....	45

1. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень» належить до обов'язкових дисциплін та є складовою фахової підготовки за спеціальностями 071 – Облік і оподаткування, 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, 073 – Менеджмент галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Дисципліна викладається у першому семестрі на першому курсі навчання здобувачів вищої освіти за програмою підготовки магістрів. Для опанування навчальної дисципліни програмою передбачено 3 кредити ECTS (90 академічних годин). Аудиторне навантаження на денній формі навчання складає: лекції – 12 годин, практичні заняття – 18 годин, самостійна робота, у тому числі підготовка індивідуального навчально-дослідного завдання – 60 годин. Зміст навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів. Форма підсумкового контролю знань здобувачів – іспит.

Мета – засвоєння здобувачами понять про науку та наукове дослідження, розуміння процесу наукової діяльності, оволодіння методологічними та методичними основами наукового дослідження. Оволодіння програмою курсу сприяє виконанню здобувачами завдань з інших дисциплін, які передбачають наукові дослідження, узагальнення теоретичного матеріалу і розробку практичних рекомендацій щодо застосування результатів наукового дослідження. Матеріал навчальної дисципліни допоможе при аналізі інформаційних джерел, підготовці дипломних робіт, статей, доповідей на науково-практичних конференціях.

Завдання:

- забезпечити чітке розуміння студентами теорії та методологічних засад наукових досліджень;
- сформувати у студентів практичні навички і вміння щодо дослідницького процесу;
- сформувати професійні здібності, спрямовані на вирішення наукових проблем;
- засвоїти систему роботи з бібліотечно-бібліографічними джерелами інформації; вивчити порядок оформлення наукового дослідження.

Предметом дисципліни є система загальних принципів і підходів наукового пізнання, методи, технології пізнання, що пов'язані з науковою та практичною професійною діяльністю у галузі управління та адміністрування.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Змістовний модуль 1. Методологічні основи наукового дослідження

Тема 1. Наука і наукове дослідження

Знання і наука як спосіб пізнання світу. Функції науки. Місце науки серед інших форм пізнання. Закономірності історичного розвитку науки. Класифікація наук. Наука як соціальний інститут.

Уявлення про наукове пізнання. Процес пізнання: спостереження – накопичення фактів – абстрактне мислення – практика. Систематизація, узагальнене логічне осмислення. Структурні елементи пізнання: факт – проста абстракція – категорія (складна абстракція).

Структура науки: об'єкт, предмет дослідження. Поняття про теорію, методологію і методи науки. Основні структурні елементи науки: принципи (постулати), проста абстракція (поняття, визначення), категорії, аксіоми, закономірності, закони. Наукова гіпотеза. Концепція науки – алгоритм рішення сучасної наукової проблеми. Зв'язок категорій «гіпотеза» і «концепція».

Система наукових знань. Фундаментальні і прикладні науки. Природничі, суспільні і гуманітарні науки. Метанука. Науковедення (наукознавство). Зв'язки між науками. Міждисциплінарні дослідження.

Наука і наукове дослідження, теорія. Стандартна модель наукової теорії. Структура наукових теорій. Методологічні і евристичні принципи побудови теорій. Основні функції наукової теорії. Наукова парадигма.

Ефективність науки. Кількісні показники і темпи розвитку. Прогнозування науки і наукометрія. Інтернаціоналізація науки.

Еволюція науки у галузі управління та адміністрування та її вплив на соціально-економічний розвиток.

Тема 2. Науковий метод. Методологія наукових досліджень

Науковий метод. Предмет методології науки. Етапи науково-дослідної роботи. Співвідношення мети і завдань дослідження. Основні елементи методології наукових досліджень. Постановка теми дослідження, проблема, мета й задачі дослідження. Актуальність теми. Функції гіпотези. Наукова новизна. Практична значимість роботи, аналіз зацікавлених організацій та осіб. Структурна модель предметної області.

Загальна характеристика методів науки. Методи дослідження як інструмент вирішення завдань і конкретних задач. Класифікація методів наукового дослідження: загальні та спеціальні (конкретні), нові і традиційні, емпіричні і теоретичні, якісні і кількісні. Математизація і комп'ютеризація науки. Моделювання.

Теоретичні методи досліджень. Принципи – інструменти пізнання. Абстрагування та ідеалізація. Методи аналізу, класифікації і побудови теорій. Наукові закони, регулярність та випадковість.

Емпіричні методи дослідження та інструментарій обробки даних емпіричних досліджень. Основні поняття теорії вимірювань. Спостереження як метод

пізнання. Експеримент як форма наукового пізнання. Емпіричні методи дослідження. Загальні та спеціальні методи наукового дослідження. Характеристика і функції методів дослідження. Методи експертного оцінювання. Інструментарій обробки даних емпіричних досліджень.

Системний метод. Системний підхід і системний аналіз. Самоорганізація систем и синергетика. Синергетичний аналіз складно організованих систем. Методологія дослідження складних систем. Специфіка системного метода та класифікація систем.

Моделі та метод моделювання в наукових дослідженнях. Класифікація моделей. Якість моделей та її оцінка. Адекватність моделей. Динаміка моделей. Метод моделювання. Економіко-математичне та комп'ютерне моделювання.

Особливості методології наукових досліджень у галузі управління та адміністрування.

Змістовний модуль 2. Технологія і організація наукового дослідження

Тема 3. Організаційно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та наукових досліджень

Наукова діяльність, її різновиди. Суб'єкти наукової діяльності. Форми організації наукової діяльності. Підготовка наукових кадрів. Науково-дослідницька робота студентів у вищій школі. Планування наукового дослідження. Технологія наукових досліджень.

Інформаційна база досліджень: носії і джерела інформації. Пошук, накопичення та обробка наукової інформації. Загальна характеристика інформації. Класифікація економічної інформації. Види джерел інформації. Пошук необхідної інформації. Пошук інформації в бібліотеці. Комп'ютерні технології пошуку інформації. Збирання емпіричної інформації. Методи збирання і первинної обробки інформації. Порядок обробки та групування інформації. Національна система науково-технічної інформації.

Наукові колективи та наукові школи, та їх роль у розвитку науки. Організація роботи в науковому колективі. Основні принципи управління науковим колективом. Особливості управління конфліктами у науковому колективі. Наукова організація та гігієна розумової праці. Моральна відповідальність вченого. Академічна доброчесність.

Нормативно-правова база наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні. Оформлення результатів на основі інтелектуальної власності. Охорона права на об'єкти інтелектуальної власності. Економіка інтелектуальної власності. Комерціалізація наукових досліджень.

Тема 4. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження

Поняття актуальності дослідження та визначення ступеня його наукової розробки. Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження. Вибір методології, опорних теоретичних положень дослідження. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження. Збирання і відбір

інформації для проведення дослідження. Формулювання загальної та проміжної цілей дослідження. Визначення ходу та передбачуваних результатів дослідження. Побудова гіпотези дослідження, вибір методів дослідження. Складання робочого плану.

Збирання та накопичення матеріалів дослідження. Організація і проведення експерименту: перевірка експериментальної документації; вибір засобів вимірювання, їх конструювання; обробка результатів спостереження.

Аналіз і узагальнення даних дослідження. Визначення репрезентативності висновків. Співставлення результатів дослідження із теорією. Аналіз розходжень. Уточнення теоретичних моделей, досліджень та висновків. Проведення додаткових експериментів. Реалізація результатів виконаного дослідження.

Оформлення результатів наукової роботи. Основні вимоги щодо наукової роботи: стисливість, логічність, конкретність. Прийоми викладення матеріалів наукового дослідження. Мова та стиль наукової роботи. Основні види ілюстративного матеріалу. Стандарти оформлення (паперу, друкування, посилання на джерела, ілюстрацій, скорочень, аббревіатур, формул та ін.). Правила складання бібліографічного опису для списку літературних джерел. Правила наведення цитат та бібліографічних посилань у текстах наукових робіт. Некоректне використання наукових літературних джерел. Ознаки плагіату.

Апробація та оприлюднення результатів наукового дослідження. Наукова публікація та її головні функції. Наукові видання. Вимоги до наукових видань. Форми оприлюднення результатів наукового дослідження. Суть доповідей (повідомлень) на конференції. Форма доповіді (повідомлення), короткий зміст виступу. Побудова доповіді. Підготовка до виступу. Публікація доповіді у міжнародних, всеукраїнських та регіональних збірниках тез конференції. Наукова стаття: поняття, функції. Методика підготовки та вимоги до оформлення наукової статті. Техніка написання тексту. Побудова тексту наукової статті.

Впровадження та ефективність наукових досліджень у галузі управління та адміністрування.

Тема 5. Підготовка кваліфікаційної роботи магістра

Вимоги до змісту та оформлення кваліфікаційних (магістерських) робіт.

Планування написання роботи магістрантом. Складання індивідуального плану роботи магістранта. Розробка календарного плану виконання кваліфікаційної роботи. Розробка плану впровадження результатів наукових досліджень. Реферування літератури. Виконання магістерської роботи. Добросесність та антиплагіат.

Обґрунтування теми, розробка її змісту, проведення наукового дослідження, апробація результатів дослідження у практиці діяльності об'єктів дослідження. Процедура захисту кваліфікаційної роботи магістра.

3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. Наука і наукове дослідження

1. Функції науки. Наукове і ненаукове пізнання світу.
2. Система наукових знань. Фундаментальні і прикладні науки. Природничі, суспільні та гуманітарні науки. Метанаука.
3. Міждисциплінарність наукових досліджень.
4. Структура науки: об'єкт і предмет дослідження, методологія і методи, гіпотеза і концепція.
5. Ефективність науки. Кількісні показники і темпи розвитку. Прогнозування науки і наукометрія.
6. Інтернаціоналізація науки.
7. Роль фінансової науки у сучасному світі.

Заняття 2. Науковий метод. Методологія наукових досліджень

1. Поняття актуальності дослідження та визначення ступеня його наукової розробки.
2. Визначення теми, об'єкта, предмета дослідження. Формулювання мети і завдань дослідження.
3. Побудова гіпотези дослідження.
4. Формування методології дослідження.
5. Характеристика методів дослідження: теоретичні, емпіричні, системний, моделювання.
6. Принципи вибору методів дослідження та принципи вирішення їх обмежень.

Заняття 3. Організаційно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та наукових досліджень

1. Наукова діяльність, її різновиди.
2. Види та форми науково-дослідної роботи здобувачів другого рівня вищої освіти.
3. Планування наукового дослідження.
4. Поняття та джерела наукової інформації.
5. Збір, обробка, систематизація, інтерпретація наукової інформації.
6. Національна система науково-технічної інформації.

Заняття 4. Організаційно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та наукових досліджень

1. Організація наукової роботи у колективах.
2. Оформлення результатів на основі інтелектуальної власності.
3. Економіка інтелектуальної власності.

Заняття 5. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження

1. Складання робочого плану наукового дослідження.
2. Організація і проведення експерименту.
3. Теоретичне та практичне призначення наукових досліджень.
4. Реалізація результатів виконаного дослідження. Критерії ефективності дослідження.
5. Техніко-економічне обґрунтування наукових досліджень.

Заняття 6. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження

1. Основні вимоги щодо наукової роботи.
2. Прийоми викладення матеріалів наукового дослідження.
3. Мова та стиль наукової роботи.
4. Правила складання бібліографічного опису для списку літературних джерел.
5. Правила наведення цитат та бібліографічних посилань у текстах наукових робіт.
6. Міжнародні правила оформлення бібліографічного опису.

Заняття 7. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження

1. Апробація та оприлюднення результатів наукового дослідження.
2. Види наукових публікацій і правила їх оформлення.
3. Залучення фінансування для проведення наукових досліджень.
4. Значення наукових досліджень для сучасної фінансової діяльності.

Заняття 8. Підготовка кваліфікаційної роботи магістра

1. Основні вимоги до змісту кваліфікаційної роботи магістра.
2. Основні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи магістра.
3. Етапи підготовки кваліфікаційної роботи магістра.

Заняття 9. Підготовка кваліфікаційної роботи магістра

1. Концепція академічної доброчесності. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.
2. Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи магістра.
3. Підготовка супровідних документів до захисту кваліфікаційної роботи магістра.

4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- словесні методи: лекція, розповідь, бесіда, пояснення, дискусія, виконання ситуаційних вправ та обговорення проблемних ситуацій;
- наочні методи: мультимедійна презентація, демонстрація (у вигляді роздаткового ілюстративного матеріалу);
- практичні методи: розв'язання практичних задач, метод проектування, рольові ігри, виконання індивідуальних завдань, підготовка презентації завдань тощо.

Аудиторне навантаження на денній формі навчання складає: лекції – 12 годин, практичні заняття – 18 годин, самостійна робота, у тому числі підготовка індивідуальних навчально-дослідних завдань – 60 годин.

До **самостійної роботи** здобувачів відноситься: підготовка до лекцій та практичних занять; виконання індивідуальних завдань та підготовка презентацій; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) та підготовка його презентації до захисту; поточний контроль (тестування); підготовка тез і наукових статей до публікації.

Самостійні індивідуальні завдання виконується здобувачами для закріплення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни «Методологія та організація наукових економічних досліджень». Такі завдання дозволяють здобувачам опанувати практичні навичками для вирішення конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної наукової роботи. Індивідуальні завдання здаються на практичних заняттях відповідно до графіку вивчення дисципліни.

Методи контролю знань студентів: поточне оцінювання усних відповідей та письмових завдань; завдань, що виносяться на самостійне опрацювання; оцінювання індивідуальних навчально-дослідних завдань; підсумковий контроль.

САМОСТІЙНІ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ (ДОМАШНЯ РОБОТА)

Тема 1. Наука і наукове дослідження

Есе 1. Сучасні тренди розвитку бухгалтерського обліку / фінансів / менеджменту як науки.

Основні вимоги: обсяг – до 5 сторінок, не менше 3 актуальних джерел.

Тема 2. Науковий метод. Методологія наукових досліджень

Індивідуальна робота з презентацією 1: Методологія дослідження за обраною темою кваліфікаційної роботи магістра.

Основні вимоги: обсяг – до 3 сторінок. Презентація на практичному занятті.

Тема 3. Організаційно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та наукових досліджень

Індивідуальна робота з презентацією 2: Огляд наявних вітчизняних та іноземних джерел інформації щодо теми кваліфікаційної роботи магістра.

Основні вимоги: обсяг – до 3 сторінок.

Есе 2: Інтелектуальна власність та комерціалізація у наукових дослідженнях.

Основні вимоги: обсяг – до 3 сторінок, не менше 3 актуальних джерел.

Тема 4. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження

Індивідуальна робота з презентацією 3: Актуальність дослідження та гіпотези за обраною темою кваліфікаційної роботи магістра.

Основні вимоги: обсяг – до 3 сторінок. Презентація на практичному занятті.

Індивідуальна робота 4: Підготовка наукових тез до публікації

Основні вимоги: написання і оформлення тез за вимогами звітної студентської наукової конференції Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Презентація на практичному занятті.

Індивідуальна робота 5: Підготовка наукової статті до публікації.

Основні вимоги: написання і оформлення публікації за вимогами наукового видання «Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка» <http://www.visnyk-onu.od.ua/index.php/uk/>

Тема 5. Підготовка кваліфікаційної роботи магістра

Індивідуальна робота 6: Рецензія на «Реферат кваліфікаційної роботи магістра».

Рецензія виконується на реферат одногрупника. Обсяг – до 2 сторінок. Обговорюється в момент презентації відповідного Реферату на практичному занятті.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне (ІНДЗ) завдання необхідне для систематизації, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни «Методологія та організація наукових економічних досліджень». Індивідуальне науково-дослідне завдання дозволяє студентам опанувати практичні навичками для вирішення конкретних практичних завдань, розвитку навичок самостійної роботи й оволодіння методикою ведення наукових досліджень, пов'язаних з темою кваліфікаційної роботи магістра. Метою виконання індивідуального навчально-дослідного завдання є закріплення і поглиблення теоретичного матеріалу і практичних навичок з методів викладання економічних дисциплін та виконання науково-дослідної (магістерської) роботи. При виконанні індивідуального навчально-дослідного

завдання студент повинен продемонструвати вміння виконувати науково-дослідну діяльність, вміння творчого й оригінального вирішення актуальних завдань викладання економічних дисциплін. Індивідуальне науково-дослідне завдання здобувачі виконують самостійно протягом вивчення дисципліни з проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіку навчального процесу.

ІНДЗ 1: Реферат кваліфікаційної роботи магістра

Реферат повинен містити наступні розділи:

1. Титульний аркуш: назва ЗВО, факультету, кафедри; обрана тема кваліфікаційної роботи магістра; назва навчальної дисципліни; ПІБ виконавця; місто і рік виконання роботи.

2. Зміст.

3. Вступ. Розкривається актуальність майбутньої кваліфікаційної роботи магістра; визначається мета й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, дослідження, основні джерела інформації.

4. Основна частина. Містить реферативний огляд літературних та Інтернет джерел за темою кваліфікаційної роботи магістра; опис структури; гіпотези.

5. Висновки. Представляють очікувані теоретичні та практичні результати при проведенні дослідження, пропозиції або рекомендації щодо вирішення поставлених завдань відповідно до результатів дослідження.

6. Список джерел, оформлений згідно з ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Джерела розміщують за абеткою прізвищ авторів або заголовків.

Вимоги до оформлення реферативного огляду за темою дослідження. Рекомендований обсяг роботи – 15–20 друкованих сторінок. Реферативний огляд оформлюється згідно до методичних вказівок з оформлення текстів кваліфікаційних робіт магістрів. Захист ІНДЗ відбувається публічно на одному з практичних занять з презентацією основних результатів в Power Point.

ІНДЗ 2: Словник-довідник науковця

Протягом семестру наукові терміни оформлюються відповідно до тем у словник-довідник. На останньому практичному занятті словники перевіряються і оцінюються викладачем та здійснюється опитування.

Поняття і терміни, що розкривають питання:

Тема 1. Наука і наукове дослідження

Сутність науки, Функції науки, Процес пізнання, Спостереження, Абстрактне мислення, Систематизація, Узагальнення, Логічне осмислення,

Абстракція, Теорія, Функції наукової теорії, Методологія, Метод науки, Принципи, Категорії, Аксиоми, Закономірності, Закони, Наукові гіпотези, Концепція науки, Фундаментальні і прикладні науки, Природничі, суспільні і гуманітарні науки, Метанаука, Науковедення (наукознавство), Міждисциплінарні дослідження, Ефективність науки, Прогнозування науки, Наукометрія, Інтернаціоналізація науки.

Тема 2. Науковий метод. Методологія наукових досліджень

Науковий метод, Предмет методології науки, Науково-дослідна робота, Тема дослідження, Наукова проблема, Парадигма, Таксономія, Мета й завдання дослідження, Актуальність теми, Наукова новизна, Практична значимість дослідження, Предметна область, Класифікація методів наукового дослідження, Загальні методи, Спеціальні (конкретні) методи, Нові і традиційні методи, Емпіричні і теоретичні методи, Якісні і кількісні методи, Моделювання, Наукові закони, Регулярність та випадковість, Емпіричні методи, Інструментарій обробки даних емпіричних дослідження, Спостереження, Експеримент, Методи експертного оцінювання, Системний метод, Системний аналіз, Синергетика, Якість моделей, Адекватність моделей, Динаміка моделей, Економіко-математичне моделювання, Комп'ютерне моделювання.

Тема 3. Організаційно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та наукових досліджень

Наукова діяльність, Суб'єкти наукової діяльності, Науковий керівник, Наукові ступені, Форми організації наукової діяльності, Науково-дослідницька робота, Планування наукового дослідження, Технологія наукових досліджень, Інформація, Економічна інформація, Інформаційна база досліджень, Носії інформації, Джерела інформації, Класифікація економічної інформації Види джерел інформації, Комп'ютерні технології пошуку інформації, Емпірична інформація, Методи збирання інформації, Анкетування, Вимірювання, Первинна обробка інформації, Обробка інформації, Групування інформації, Національна система науково-технічної інформації, Науковий колектив, Наукова школа, Управління науковим колективом, Наукові профілі авторів, Індекс Хірша (h-індекс), Гігієна розумової праці, Моральна відповідальність вченого, Академічна доброчесність, Інтелектуальна власність, Охорона права на об'єкти інтелектуальної власності, Авторське право, Авторське свідоцтво, Економіка інтелектуальної власності, Комерціалізація наукових досліджень.

Тема 4. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження

Об'єкт, предмет, тема дослідження, Побудова гіпотези дослідження, Вибір методів дослідження, Робочий план дослідження, Організація і проведення експерименту, Обробка результатів спостереження, Аналіз і

узагальнення даних дослідження, Визначення репрезентативності висновків, Аналіз розходжень, Реалізація результатів виконаного дослідження, Оформлення результатів наукової роботи, Прийоми викладення матеріалів наукового дослідження, Мова та стиль наукової роботи, Основні види ілюстративного матеріалу, Стандарти оформлення наукової роботи, Друкований аркуш, Цитата, Бібліографічні посилання, Добросесність, Плагіат, Ознаки плагіату, Апробація та оприлюднення результатів наукового дослідження, Наукова публікація, Наукове видання, Доповідь, Повідомлення, Тези конференції, Наукова стаття, Монографія, Навчальний посібник, Підручник, Наукове реферування матеріалу, Наукометрична база даних.

Тема 5. Підготовка кваліфікаційної роботи магістра

Кваліфікаційна робота, Індивідуальний план роботи магістранта, Календарний план виконання кваліфікаційної роботи, Реферування літератури, Процес виконання магістерської роботи, Процедура захисту кваліфікаційної роботи магістра, Анотація, Відгук, Рецензія, Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи магістра.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Виникнення науки як сфери людської діяльності. Поняття науки.
2. Структура процесу пізнання. Наукове пізнання. Основні структурні елементи теорії пізнання.
3. Структура формування теорії. Класифікація наук.
4. Структура та основні структурні елементи науки.
5. Система наукових знань. Науковедення і зв'язки між науками.
6. Наука і наукове дослідження, теорія.
7. Інтернаціоналізація науки.
8. Основні етапи наукового дослідження.
9. Поняття та основні елементи методології наукових досліджень.
10. Загальна характеристика методів науки.
11. Теоретичні методи дослідження.
12. Емпіричні методи дослідження та інструментарій обробки даних емпіричних досліджень.
13. Системний метод. Системний підхід і системний аналіз.
14. Моделі та метод моделювання в наукових дослідженнях.
15. Наукова діяльність, її різновиди. Суб'єкти наукової діяльності. Форми організації наукової діяльності.
16. Наукова інформація та її джерела. Головні принципи інформаційних відносин. Види інформації.
17. Процес збору та аналізу наукової інформації.
18. Методика опрацювання літературних джерел.
19. Етапи вивчення наукових джерел інформації.

20. Наукові колективи та наукові школи. Організація роботи в науковому колективі.
21. Етика та академічна доброчесність у наукових дослідженнях.
22. Нормативно-правова база наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні.
23. Оформлення та охорона результатів (об'єктів) інтелектуальної власності.
24. Економіка інтелектуальної власності. Комерціалізація наукових досліджень.
25. Технологія наукового дослідження.
26. Методичні прийоми викладу наукового матеріалу.
27. Оформлення результатів наукової роботи.
28. Апробація та оприлюднення результатів наукового дослідження.
29. Форми оприлюднення результатів наукового дослідження.
30. Наукові публікації, її функції та вимоги.
31. Форми обміну науковою інформацією.
32. Основні вимоги до виконання кваліфікаційної роботи магістра.
33. Алгоритм написання та оформлення кваліфікаційної роботи магістра.
34. Вимоги до кваліфікаційної роботи магістра. Етапи виконання кваліфікаційної роботи магістра.
35. Процедура захисту кваліфікаційної роботи магістра.

ПРИКЛАД ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Завдання 1. Оберіть один вірний варіант відповіді (невірно – 0 балів, вірно – 0,5 бали)

1. Оберіть основні характеристики, які притаманні лише для науки:
а) теоретичність і раціональність; б) об'єктивність та цілеспрямованість; в) пізнавальна мета та практичність; г) усі відповіді правильні д) правильною відповіді немає.
2. Усвідомлені питання, для відповіді на які недостатньо наявних знань, це:
а) наукова гіпотеза; б) наукова концепція; в) наукові проблеми; г) наукові факти.
3. Метод – це...
а) спосіб досягнення мети, розв'язання конкретної задачі; сукупність прийомів (операцій) практичного впливу чи теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання б) процедура уявного мисленнєвого, а часто й реального розчленування предмета (явища, процесу), властивості предмета (предметів або відношень між предметами) на частини (ознаки, властивості, відношення) в) форма відображення у мисленні нового розуміння об'єктивної реальності г) перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень науки шляхом співставлення їх з об'єктом дослідження, даними відчуття та експерименту.
4. Емпіричний рівень пізнання включає:
а) описування; б) вимірювання; в) порівняння; г) всі відповіді вірні.
5. Фундаментальним, узагальненим методом пізнання дійсності є:

- а) історичний; б) діалектичний; в) системний; г) формалізація.
- 6.** Об'єкт дослідження – це...
- а) процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження б) досліджувані з певною метою властивості, характерні для наукового пізнання, це визначення певного «ракурсу» дослідження як припущення про найсуттєвіші для вивчення обраної проблеми характеристики об'єкту в) форма відображення у мисленні нового розуміння об'єктивної реальності г) мета дослідження та рівень накопичених знань у цьому напрямку.
- 7.** Один із елементів наукового дослідження є:
- а) суворий доказ, послідовна обґрунтованість зроблених узагальнень та висновків; б) обґрунтування новизни і достовірності результатів дослідження, корисності висновків і практичних рекомендацій; в) сукупність наукових методів, всебічно обґрунтованих і зведених в єдину систему; г) перевірка методологічної витриманості роботи.
- 8.** Теоретичний етап дослідження пов'язаний:
- а) з отриманням та первинною обробкою початкового фактичного матеріалу; б) процес пошуку, отримання фактів, як наукових так і емпіричних, для їх подальшого осмислення та аналізу; в) описом кожного факту за допомогою наукових термінів; г) з глибоким аналізом фактів, з проникненням в суть досліджуваних явищ, з пізнанням та формулюванням в якісній та кількісній формі законів, тобто з поясненням явищ.
- 9.** Критеріями ефективності наукових досліджень є:
- а) наукова значимість; б) обсяг наукової продукції; в) економія суспільних втрат; г) всі відповіді вірні.
- 10.** Види ефективності наукових робіт:
- а) економічна, науково-технічна, соціальна; б) інформаційна, економічна, соціальна; в) прикладна, теоретична, економічна; г) економічна, соціальна, теоретична.
- 11.** Виберіть правильне твердження. Гіпотеза - це:
- а) важлива логічна форма розвитку наукового знання; б) це прийом, який ґрунтується на аналізі загальної структури та окремих компонентів; в) твердження, яке суб'єкт мовлення подає не як істинне, а як таке, що може бути істинне; г) це обґрунтоване припущення про можливі засоби вирішення визначеної проблеми; д) усі відповіді правильні.
- 12.** Основна частина наукової статті передбачає:
- а) основні положення і результати дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові результати, виявлені закономірності, особистий внесок автора при досягненні і реалізації отриманих результатів; б) виділення невирішених частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; в) постановка проблеми в самому загальному вигляді та її зв'язок з сучасною проблематикою; г) містить короткий підсумок результату проведеного дослідження, тобто є коротким резюме змісту наукової статті.
- 13.** Це науково-дослідницька праця, предметом викладання якої є вичерпне узагальнення теоретичного матеріалу з наукової проблеми або теми з

критичним його аналізом, визначенням вагомості, формулювання нових наукових концепцій це:

а) наукова монографія; б) наукова стаття; в) тези наукової доповіді; г) автореферат.

14. Інформація – це:

а) обставини, що виникають при взаємодії об'єктів, явищ навколишнього середовища; б) певні особливості явищ та подій навколишнього середовища; в) фактор впливу на навколишнє середовище; г) певні відомості про об'єкти, явища навколишнього середовища, їх параметри, якість і стан; д) особливі дані, що характеризують явища, події навколишнього середовища, окрім їх якості та стану

15. Економічна інформація – це:

а) характеристика явищ і процесів навколишнього середовища, які вплинули на розвиток законів суспільства; б) дані не пов'язані з процесом виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ; в) відомості про економічний розвиток суспільства і його ефективність; г) характеристика фізичних процесів в різних об'єктах при створенні продукції із вихідних компонентів; д) відомості про людину, колектив і суспільство в цілому як об'єкт дослідження.

16. Тема наукової статті має бути:

а) актуальною тільки під практичним кутом зору; б) перспективною для подальшого продовження роботи в цьому напрямі; в) мало забезпеченою відповідним первинним матеріалом; г) не цікавою для дослідника; д) актуальною тільки під теоретичним кутом зору.

17. Вид наукової публікації, у якій описано кінцеві або проміжні результати проведеного дослідження, обґрунтовано способи їх отримання, а також накреслено перспективи майбутніх напрацювань – це:

а) монографія; б) теза наукової доповіді; в) наукова стаття; г) посібник; д) наукова доповідь.

18. Науковий етикет це:

а) посилання в тексті магістерської роботи; б) вимога точного відтворювання цитованого тексту; в) непряме цитування (переказ) думок інших авторів; г) усі відповіді правильні.

19. Кваліфікаційна робота магістра – це робота, що направлена на:

а) набуття студентом теоретичних знань; б) контроль набутих студентом знань у процесі навчання; в) формування у студентів вмінь та навичок практичної діяльності; г) демонстрацію студентом вмінь самостійної науково-дослідницької діяльності; д) усі відповіді вірні; е) вірної відповіді немає.

20. Посилання в тексті кваліфікаційної роботи магістра:

а) відповідно до їх переліку; б) в квадратних дужках; в) в квадратних дужках з вказанням номерів сторінок; г) усі відповіді правильні; д) інше.

Завдання 2. Надайте повну відповідь (кожне завдання оцінюється від 0 до 2,5 бали)

2.1. Доповніть вміння та навички фахової підготовки студента до наукової та професійної діяльності, що демонструє кваліфікаційна робота магістра:

- а) оволодіння теоретичними засадами у певній галузі знань;
- б).....
- в).....
- г).....
- д).....
- е).....
- ж) здійснювати дії щодо розвитку (або сприяння розвитку) всіх сфер життєдіяльності людини.

2.2. Вставити відповідність: 1 – ____; 2– ____; 3 – ____; 4 – ____; 5 – ____.

1. Актуальність теми	А) Показує, яке значення мають наукові положення, запропоновані в кваліфікаційній роботі магістра.
2. Мета і завдання дослідження	Б) Викладають нові наукові положення (рішення), запропоновані автором особисто.
3. Наукова новизна отриманих результатів	В) Розкриває суть і стан дослідженості наукової проблеми, її значущість.
4. Наукове значення роботи	Г) Наводяться аргументації доцільності кваліфікаційній роботі магістра.
5. Практичне значення роботи	Д) Тісно переплітається з назвою кваліфікаційної роботи і чітко вказує, що саме вирішується в кваліфікаційній роботі магістра.
	Е) Розкриває коротко повідомлення про впровадження результатів досліджень, назвавши організації, в яких здійснена реалізація, форми реалізації і реквізити відповідних документів.
	Ж) Коротко відзначається, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

2.3. Вставити відповідність: 1 – ____; 2– ____; 3 – ____; 4 – ____; 5 – ____.

Принципи академічної доброчесності, визначені у Кодексі академічної доброчесності учасників освітнього процесу ОНУ імені І. І. Мечникова

1. Доброчесність	А) неупереджене, однакове ставлення до всіх учасників освітнього процесу, позбавлене дискримінації та нечесності;
2. Повага	Б) усі учасник освітнього процесу позбавлені страху, що результати діяльності можуть несанкціоновано запозичені, репутацію підірвано;
3. Довіра	В) підтримання високого рівня компетентності кожним учасником освітнього процесу;
4. Відповідальність	Г) повага до ідей, гідності інших, їхнього фізичного та психічного здоров'я, на благо колегіальності та співпраці з іншими учасниками освітнього процесу;
5. Справедливість	Д) відданість учасників освітнього процесу моральним принципам і стандартам, які створюють бар'єр для не доброчесності;
	Е) уміння брати на себе відповідальність за результати своєї

	діяльності, виконувати взяті на себе певні зобов'язання, протистояти проявам академічної недоброчесності, подавати приклади гідної поведінки;
	Ж) відповідальність учасників освітнього процесу моральним процесам та стандартам, які створюють бар'єр для не доброчесності;

2.4. Вставити відповідність: 1 – ____; 2– ____; 3 – ____; 4 – ____; 5 – ____.

1. Наукова стаття	А) Стислий виклад у письмовій формі суті певної наукової проблеми або питання.
2. Відгук	Б) Найпоширеніша форма аналітико оціночного аналізу наукової праці, в якій основний акцент робиться на недоліках рецензованого твору
3. Рецензія	В) Основний вид оперативного висвітлення інформації про нові дослідження з конкретної тематики. Публікують у різних періодичних наукових виданнях: журналах, вісниках, збірниках тощо
4. Авторське свідоцтво	Г) Документ установленого зразка, який виданий спеціальною державною установою і встановлює право автора (авторів) на певний винахід
5. Тези доповіді	Д) Аналітико-оціночний аналіз наукової праці
	Е) Повне і вичерпне висвітлення результатів наукового дослідження
	Ж) Стислий виклад доповіді на конференції
	З) Стисла характеристика будь-якого наукового видання

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточний контроль					ІНДЗ 1	ІНДЗ	Підсумкови й контроль (іспит)	Сума балів
Змістовний модуль № 1		Змістовний модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	від 0 до 12 балів	від 0 до 9 балів	від 0 до 20 балів*	від 0 до 100 балів
від 0 до 6 балів	від 0 до 7 балів	від 0 до 12 балів	від 0 до 27 балів	від 0 до 7 балів				
від 0 до 13 балів		від 0 до 46 балів						
Разом: від 0 до 59 балів								

T1, T2 ... T5 – теми

* Примітка: Завдання складається з 20 тестів і 4 на визначення відповідності терміну та його змісту. За кожен правильну відповідь на одне тестове завдання здобувач отримує 0,5 бали, за завдання на визначення відповідності від 0 до 2,5 бали.

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти за результатами
поточного та підсумкового контролю**

Теми практичних занять	Кількість балів за вид роботи	Разом балів
Змістовний модуль I. Теоретичні основи наукових досліджень		
Практичне заняття 1. Наука і наукове дослідження	0 – 3 (опитування) 0 – 3 (Есе 1)	0 - 6
Практичне заняття 2. Науковий метод. Методологія наукових досліджень	0 – 3 (опитування) 0 – 4 (індивідуальна робота 1 з презентацією)	0 - 7
Змістовний модуль 2. Аналіз і презентація результатів дослідження		
Практичне заняття 3. Організаційно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та наукових досліджень	0 – 3 (опитування) 0 – 3 (індивідуальна робота 2)	0 - 6
Практичне заняття 4. Організаційно-інформаційне забезпечення наукової діяльності та наукових досліджень	0 – 3 (опитування) 0 – 3 (есе 2)	0 - 6
Практичне заняття 5. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового	0 – 3 (опитування) 0 – 4 (індивідуальна робота 3 з презентацією)	0 - 7
Практичне заняття 6. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження	0 – 3 (опитування) 0 – 5 (індивідуальна робота 4)	0 - 8
Практичне заняття 7. Обробка, оформлення та презентація результатів наукового дослідження	0 – 3 (опитування) 0 – 9 (індивідуальна робота 5)	0 - 12
Практичне заняття 8. Підготовка кваліфікаційної роботи магістра	0 – 4 (індивідуальна робота 6) 0 – 12 (захист ІНДЗ 1)	0 - 16
Практичне заняття 9. Підготовка кваліфікаційної роботи магістра	0 – 3 (опитування) 0 – 9 (ІНДЗ 2 + опитування)	0 - 12
Підсумковий контроль		
Іспит (тестування)	0 – 0,5 бал за одне з блоку Завдання 1	0 - 10
	0 – 2,5 бал за одне з блоку Завдання 2	0 - 10
Загалом сума балів		0 - 100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту, (роботи), практик	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням
------	---	--	--

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-10%). Обов'язкова присутність здобувачів на підсумковому контролі. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Порядок та умови такого навчання регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>). У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Академічна доброчесність : матеріали Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/>
2. Антошкіна Л. І. Методологія економічних досліджень : підручник / Л. І. Антошкіна, Д. М. Стеченко. К. : Знання, 2015. 312 с.
3. Бабицький А. Ф. Методологія аналізу економічних процесів і управління: Навч. посіб. для студ. ВНЗ. К.: МАУП, 2013. 128 с.
4. Вернигора Н. М. Написання сучасної наукової статті. Методичні рекомендації; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Гуманітарний ін-т. К.: Білий Тигр, 2015. 28 с.
5. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень. Навч. посібник. К.: Центр наукової літератури, 2019. 350 с.
6. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII (зі змінами і доповненнями)
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами і доповненнями)
8. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами і доповненнями)
9. Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (наказ №83-02 від 01.07.2020 р.)
10. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
11. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко та ін.; За ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. К.: Вища шк., 2013. 323 с.
12. Тулайдан В. Основи наукових досліджень : навч. посібник. Ужгород : ДВНЗ Ужгород. нац. ун-т, 2017. 105 с.
13. Формування дослідницької культури молодих науковців : колективна монографія / за ред. В. А. Семиченко. Київ : Пед. думка, 2007. 133 с.

Додаткова:

1. Головій В. М., Кузькін Є. Ю., Піддубна Л. В. Основи наукової діяльності: методологія, організація, оформлення результатів : Навчальний посібник. К.: «Хай-Тек Пресс», 2010. 344 с.
2. Гуроров О. І. Методологія та організація наукових досліджень: посібник.

Харків: ХНАУ, 2017. 57 с.

3. Дащенко Н. Л. Науковий текст: оформлення й редагування : навч. посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. 432 с.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : Навч. пос. К.: Кондор, 2016. 206 с.
5. Горняк О., Доленко Л., Ломачинська І. Розвиток економічної теорії в Одеському університеті: дослідження і персоналії. Ювілейна збірка наукових праць, присвячена 150-річчю Одеського національного університету імені І. І. Мечникова / Гол. ред. І. М. Коваль. Одеса, 2015. С. 330-341.
6. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. К. : НАДУ, 2008. 84 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бази даних статистики Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Довідник ЦРУ по країнам світу. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
3. Євростат. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
4. Національна платформа малого та середнього бізнесу. URL: <https://platforma-msb.org/>
5. Національне рейтингове агентство Рюрік. URL: <http://rurik.com.ua/>
6. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic>
7. ОЕСР. Бібліотека. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/ukraine>
8. ОЕСР. URL: <http://www.oecd.org/countries/ukraine/>
9. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/>
10. Портал для підприємців. Аналітичні матеріали. URL: <https://sme.gov.ua/analitychni-materialy/>
11. Світовий банк. URL: <https://data.worldbank.org/>
12. Світова статистика у реальному часі. URL: <https://www.worldometers.info/uk/>
13. Світовий Атлас даних. URL: <https://knoema.ru/atlas>
14. Фіскальна служба України. Митна статистика. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/>

Додаток А

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Абстрагування (виключення несуттєвого) – метод наукового пізнання, що полягає в уявному виділенні конкретних ознак та властивостей об'єкта, явища або процесу, а потім розкриття залежностей показників явищ від основних факторів за допомогою аналізу і синтезу явищ.

Абстрактні системи – це розумово-зорові уявлення, зображення або моделі матеріальних систем, які поділяються на логічні (описові) та символічні (математичні).

Авторське свідоцтво – документ установленого зразка, який видається спеціальною державною установою і встановлює право автора (авторів) на певний винахід.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Аксіологічний аналіз – дослідження предмету пізнання (факту, процесу, явища) у контексті певної системи цінностей.

Аксіоматичний метод – це метод теоретичного дослідження та побудови наукової теорії, за яким деякі твердження беруть як вихідні аксіоми, а всі інші положення виводяться з них шляхом міркування за певними логічними правилами.

Аналіз – метод дослідження, що полягає в уявному або практичному розчленуванні цілого на складові частини, кожна з яких аналізується окремо у межах єдиного цілого.

Аналогія – метод наукового дослідження, завдяки якому досягається пізнання одних предметів і явищ на основі їх подібності з іншими. Одним із різновидів методу аналогій є метод моделювання.

Анкетування – метод одержання письмових відповідей на поставлені запитання анкети.

Анотація – стисла характеристика будь-якого наукового видання.

Апробація – це оприлюднені результати досліджень, що включені до дисертації: патенти, доповіді на наукових конференціях або публікації у наукових журналах і збірниках з обов'язковими результатами їх рецензування.

Аргумент – підстава, доказ, які наводяться для обґрунтування або підтвердження чогось.

Аргументація – суто логічний процес, суть якого обумовлена істиною судження, яку необхідно довести.

Вимірювання – це метод дослідження, за допомогою якого визначається числове значення деякої величини з використанням одиниці вимірювання об'єкта.

Висновки – завершальна і дуже важлива частина наукової роботи. Висновки мають продемонструвати результати дослідження та ступінь

Відгук – за формою аналітико-оціночного аналізу наукової праці подібний до рецензії, але в ньому основний акцент роблять на позитивних сторонах наукового твору.

Гіпотеза – це обґрунтоване припущення про можливі засоби вирішення визначеної проблеми. Це система умовиводів, за допомогою яких на основі ряду фактів робиться висновок про існування об'єкта, зв'язки або причини явища, причому цей висновок не можна вважати абсолютно достовірним.

Гіпотетико-дедуктивний метод – це метод наукового дослідження, який полягає у висуванні гіпотез про причини досліджуваних явищ і у виведенні з цих гіпотез висновків шляхом дедукції.

Гіпотетичний метод – висунення, обґрунтування та доказ гіпотез. Часто метод зводиться до проблеми якомога більшого числа питань, на які слід дати відповіді.

Гуманітарні науки – архітектура, дизайн і прикладне мистецтво; образотворчі мистецтва; виконавські види мистецтва; історія; лінгвістика та мови; література; релігієзнавство; філософія

Дедукція – це форма наукового пізнання, логіка якого розгортається від загального до конкретного.

Динамічність – в умовах прискорення темпів розвитку науки, змінюються форми розподілу та кооперації праці (розподіл кадрів, рівень колективності праці, організація робочого місця й ін.). Це викликає необхідність оперативного забезпечення координації дій працівників у процесі дослідження

Діалектика – наука про найбільш загальні закони всякого руху, але перш за все розвитку.

Діалектичний метод – це метод пізнання дійсності в її суперечливості, цілісності і розвитку.

Доказ – це логічний процес, який дає змогу встановити істинність твердження (судження).

Доповідь – письмовий виклад розгорнутої усної форми виступу на конференції, симпозіумі, семінарі чи на іншому науковому форумі. Доповідь готують з розрахунку на 10-15 хв. виступу (у письмовій формі – це обсяг 3-5 сторінок).

Економіко-математична модель економічного об'єкта – його дослідження за допомогою математичного апарату.

Експеримент – це цілеспрямоване вивчення явища чи об'єкта дослідження з метою вивчення невідомих його властивостей, чи якостей або перевірки правильності теоретичних положень, які визначаються певною науковою ідеєю.

Екстраполяція – це метод знаходження значення показника за межами відомого ряду динаміки.

Елемент – це найпростіша неподільна частина системи.

Емпіричний рівень наукового пізнання – по-перше, безпосереднім дослідженням реально існуючих об'єктів, які чуттєво сприймаються; по-друге, узагальненням наукових фактів (можливо формулюванням деяких емпіричних

закономірностей).

Загальнонаукові (загальнологічні) методи пізнання (дослідження) – методи, що використовуються як на емпіричному, так і теоретичному рівнях дослідження). Вони є всезагальними методами і засобами пізнання та мислення. До них належать: аналіз, синтез, класифікація, експеримент, абстрагування, індукція, дедукція, аналогія, порівняння, ідеалізація, моделювання, системний метод та інші.

Закон – внутрішній суттєвий та стійкий зв'язок явищ, що зумовлює їх упорядковану зміну. Закон виражає зв'язок між різними об'єктами або між складовими елементами, властивостями всередині самого об'єкта. Відповідно до рівня наукового пізнання розрізняють емпіричний та теоретичний закони.

Ідея – основний задум, який кладуть в основу теоретичної системи, її логічної побудови, плану реалізації та функціонування.

Індекс Хірша (h-індекс) – показник впливовості науковця, колективу науковців, наукового закладу або наукового журналу, заснований на кількості публікацій та їх цитуваннях. h-індекс науковця дорівнює h якщо він є автором h публікацій, кожна з яких була процитована щонайменше h разів. У наукометричній базі Scopus h-індекс автоматично обраховується для кожного сучасного науковця у світі (за виключенням тих, що не публікуються у рейтингових журналах), ці дані доступні через безкоштовний пошук авторів.

Індукція – це форма наукового пізнання, логіка якого розгортається від конкретного до загального, тобто загальне положення виводять логічним шляхом з одиничних суджень.

Інтерполяція – це спосіб, за допомогою якого по таблиці, що містить сукупність числових даних (статистичних, експериментальних, розрахункових тощо), можна знайти проміжні результати, які безпосередньо не задані в таблиці.

Інформація – сукупність відомостей (повідомлень), яка визначає міру наших знань про ті чи інші явища, факти, події та їхні взаємозв'язки.

Історичний метод – це певний спосіб відтворення в мисленні історичного процесу в його хронологічній послідовності та конкретності.

Категорії – це найзагальніші поняття. Вони відображають навколишній світ і фіксують найзагальніші властивості, зв'язки і відношення речей. Кожна категорія відображає й фіксує якийсь певний бік об'єктивного світу. Тому категорії можна визначити як опорні пункти процесу пізнання.

Кваліфікаційна робота магістра – випускна кваліфікаційна робота студентів закладів вищої освіти наукового змісту, що відображає хід розроблення та результати виконання обраної теми. Це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна робота, що синтезує підсумок теоретичної і практичної підготовки щодо досягнення програмних результатів навчання у рамках складових освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки магістра за відповідною спеціальністю, є формою контролю набутих студентом у процесі навчання інтегрованих знань, умінь і навичок, які необхідні для виконання професійних обов'язків.

Класифікація – розподіл тих або інших об'єктів по групах (відділах,

розрядах) залежно від їх загальних ознак з фіксацією закономірних зв'язків між класами об'єктів в єдиній системі конкретної галузі знань.

Колективність – проявляється у результаті зростання спеціалізації працівників, масштабами і складністю досліджень, розвитком матеріально-технічної бази науки. В сфері розумової праці спілкування між її учасниками опосередковується усною мовою та письмом, що не завжди дозволяє досягти швидкості й точності взаєморозуміння.

Конкретизація – метод дослідження предметів у всій їх різноманітності, у якісній багатогранності реального існування на відміну від абстрактного вивчення предметів.

Концепція (від лат. conceptio – розуміння, система) – це комплекс поглядів, певний спосіб розуміння, трактування яких-небудь явищ, основна точка зору на предмет або явище, керівна ідея, що спрямовані на систематичне висвітлення та пояснення явищ, процесів і зв'язків між ними, тлумачення основної ідеї, теорії; це провідний задум, конструктивний принцип діяльності.

Кореляційний аналіз – це процедура для вивчення співвідношення між незалежними змінними. Зв'язок між цими величинами виявляється у взаємній погодженості спостережуваних змін. Щільність зв'язку між змінними величинами визначається коефіцієнтом кореляції. Чим вищим є коефіцієнт кореляції між двома змінними, тим точніше можна прогнозувати значення однієї з них за значенням іншої.

Логіко-математичні (формальні) моделі – моделі, які є втіленням уявних моделей в систему математичних співвідношень (рівнянь і нерівностей, логічних виразів, таблиць, матриць, схем тощо).

Логічний метод – це спосіб, за допомогою якого мислення відтворює реальний історичний процес у його теоретичній формі, у системі понять.

Моделювання – це вивчення об'єкту (оригіналу) шляхом створення і дослідження його копії (моделі), яка заміщає оригінал в певних аспектах, що цікавлять дослідника.

Мета дослідження – це очікуваний кінцевий результат, що зумовлює загальну спрямованість і логіку дослідження (теоретичного або прикладного).

Метод – це спосіб, шлях пізнання та практичного перетворення реальної дійсності, система прийомів та принципів, що регулюють практичну та пізнавальну діяльність людей.

Метод агрегування – перетворення початкової моделі на модель з меншим числом змінних або обмежень, що дає наближений порівняно з початковою моделлю опис об'єкта, який вивчається.

Метод відбору – вивчення не всієї сукупності явищ, а лише деякої частини, відібраної за певними правилами.

Метод «від супротивного» – являє собою зміну ситуації на діаметрально протилежну та її осмислення.

Метод декомпозиції – поділ будь-якого складного явища на прості складові. Для досягнення вірогідності застосовується так зване декомпозиційне моделювання, яке полягає у відтворенні декомпозиційної моделі та її порівнянні з предметом дослідження.

Метод експертних оцінок – використовується для отримання змінних емпіричних даних на основі опитування спеціальної групи експертів (5-7 осіб) з метою визначення певних змінних величин, необхідних для оцінки досліджуваного питання.

Метод екстраполяції – поширення спостереження за однією частиною явища на його іншу частину з метою визначення загальних алгоритмів розвитку даного явища.

Метод емпатії – аналітик входить у образ об'єкта, що аналізується, уявляє себе «складовою частиною» предмета, що вивчається.

Методи емпіричного дослідження: спостереження, експеримент, опитування (анкетування), тестування, метод експертних оцінок, порівняння, вимірювання.

Методи на емпіричному і теоретичному рівнях дослідження: абстрагування, аналіз і синтез, індукція, дедукція, моделювання, математико-статистичні методи, кореляційний аналіз, факторний аналіз, метод шкалювання.

Метод «мозкового штурму» – організована система висловлювань або оцінок експертів про зміст проблеми за умови заборони критики висловлювань колег.

Метод парадоксу – розгляд явища з несподіваних позицій, які не відповідають загальноприйнятим уявленням.

Метод порівняння – поділ будь-якого складного явища на прості складові. Для досягнення вірогідності застосовується так зване декомпозиційне моделювання, яке полягає у відтворенні декомпозиційної моделі та її порівнянні з предметом дослідження.

Метод ранжування – присвоєння сукупності об'єктів деяких числових величин на основі інтуїції або відповідно до ступеня вираженості певної ознаки.

Метод рейтингу – передбачає оцінювання окремих сторін діяльності досвідченими суддями, яким повинні бути властиві: компетентність, креативність, позитивне ставлення до експертизи; відсутність схильності до конформізму, наукова об'єктивність, аналітичність і конструктивність мислення, самокритичність.

Метод середнього та відхилень – обчислюється певна середня величина та виявляються відхилення від неї.

Метод сходження від абстрактного до конкретного – метод дослідження, який дозволяє в думках відтворити об'єкт у всій повноті і складності його зв'язків і відносин, а потім простежуючи як він видозмінюється в різних умовах, відкривати нові зв'язки, встановлювати їх взаємодію і відображати у всій повноті сутність об'єкту.

Методи теоретичного дослідження: ідеалізація, формалізація, аксіоматичний метод, історичний і логічний методи, метод сходження від зворотного.

Метод наукового дослідження – це шлях або спосіб пізнання для досягнення певної мети, який дослідник використовує до предмета дослідження, керуючись певною гіпотезою

Метод фокусування – спрямований на перенесення у фокус уваги окремих об'єктів, що дозволяє отримати їх оригінальне бачення.

Методика дослідження – сукупність прийомів і способів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним (емпіричним) матеріалом.

Методологія науки – це вчення про систему методів наукового пізнання та перетворення реальної дійсності. В буквальному розумінні методологія – це вчення про метод. Теоретичний аспект передбачає визначення основних закономірностей цієї галузі знань як вихідних положень наукового пошуку, виявлення й оцінку суспільної цінності, соціальної ролі теорії або теоретичного положення, рекомендацій (світоглядна функція). Нормативний аспект охоплює вивчення загальних принципів підходу до різних об'єктів дійсності, різних класів наукових завдань, вивчення системи загальних і спеціальних методів і прийомів наукового дослідження.

Моделювання – метод наукового пізнання, що ґрунтується на заміні предмета або явища, що досліджуються, на їх аналог – модель, що містить істотні риси оригіналу.

Монографія – повне і вичерпне висвітленням результатів наукового дослідження.

Навчальний посібник – науково-навчальне видання, зміст якого відповідає лише окремим розділам навчальної програми дисципліни, або розширює, поглиблює і доповнює окремі з них.

Наука – це певний вид знання, котрий характеризується теоретичністю і раціональністю. Це специфічна форма суспільної свідомості, основу якої становить система знань, процес пізнання закономірностей об'єктивного світу, вироблення знань та використання їх у практиці як певного виду суспільного поділу праці.

Наукова гіпотеза – таке припустиме знання, істинність або хибність якого ще необхідно довести.

Наукова проблема – питання, що потребує наукового вирішення; завдання для пошуку невідомого; сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методикам у конкретній науці і потребують вирішення за допомогою наукових досліджень.

Наукова стаття – основний вид оперативного висвітлення інформації про нові дослідження з конкретної тематики.

Наукове дослідження – це процес пізнання нового явища і розкриття закономірностей зміни досліджуваного об'єкта в залежності від впливу різних факторів для наступного практичного використання цих закономірностей.

Наукові концепції – найбільш загальні і важливі фундаментальні положення теорій.

Наукові принципи – найбільш загальні і важливі фундаментальні твердження теорії.

Наукові проблеми – це усвідомлені питання, для відповіді на які недостатньо наявних знань.

Наукові результати – це знання, котрі відповідають вимогам новизни, достовірності та практичної цінності. Їх можна поділити на два види: теоретико-методологічні (концепція, гіпотеза, класифікація, закон, метод) та інструментальні або прикладні (спосіб, методичний підхід, методика, алгоритм тощо).

Наукове реферування матеріалу – це короткий виклад первинного документа (або його частини) з основними фактичними відомостями і висновками.

Наукова теорія – це систематизовані знання в їх сукупності, що пояснюють і описують певний фрагмент реальності за допомогою системи законів.

Наукометрична база даних – це бібліографічна і реферативна база даних з інструментами для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях. Деякі відомі бібліографічні бази даних: Web of Science, Scopus, Web of Knowledge, Astrophysics, PubMed, Mathematics, Chemical Abstracts, Springer, Agris, GeoRef...

Нормативний метод – під час аналізу застосовується сукупність нормативів, які відображають ефективність системи, а потім реальна система порівнюється з нормативною, що дозволяє виявити характер відхилення від норми.

Об'єкт дослідження – процеси, явища, які обрані для вивчення.

Об'єкт науки – певні явища матеріальної дійсності, які існують поза нашою свідомістю й незалежно від неї і становлять предмет пізнання.

Опис – фіксування результатів емпіричного дослідження (спостереження, вимірювання чи експерименту) за допомогою певної системи позначень, прийнятих у даній науці, використовуючи звичайну мову або штучну мову – символи, графіки, схеми, діаграми, таблиці, рисунки, цифри тощо).

Опитування – це метод масового збирання інформації за допомогою анкети. Основні принципи раціональної організації наукової діяльності – це творчий підхід до постановки та вирішення проблем, наукове мислення, плановість, динамічність, колективність, практичність, самоорганізація, самостійність, раціональність, креативність та інші.

Основні форми викладу матеріалу наукового дослідження: монографія, наукова стаття, доповідь, тези доповіді, підручник, навчальний посібник, автореферат, анотація, рецензія, відгук, дисертація, авторське свідоцтво, науковий звіт, магістерська робота, дипломна робота.

Парадигма – (від грецького слова *paradeigma* – приклад, зразок) науково обґрунтовані судження, положення, ідеї, які отримали всебічне визнання і які стали основою організації практики та проведення досліджень; модель постановки та вирішення проблеми.

Парадокс – декілька протилежних тверджень одного судження, кожне з яких є переконливим доказом.

Підручник – науково-навчальне видання, яке містить основи наукових знань із певної навчальної дисципліни, викладені згідно з цілями навчання, визначеними програмою і вимогами дидактики, що відповідає навчальній

програмі та офіційно затверджене як таке.

Пізнання — це форми дослідницької діяльності, які на сучасному етапі розвитку інтегровані в межах науки як соціального інституту та в цьому сенсі опосередковані організаційними, нормативними, матеріально-технічними умовами розвитку науки як особливої сфери людської діяльності. Основні етапи наукового пізнання: безпосереднє спостереження, абстрагування, перевірка теоретичних висновків на практиці.

Повідомленням — доповідь, розрахована на 5-7 хвилин виступу.

Поняття — це думка, відбита в узагальненій формі, яка відображує суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, а також взаємозв'язки. Поняття позначають одним словом або сукупністю слів — термінів. Розкриття змісту поняття називають його визначенням. Визначення має вказувати на найближче родове поняття та на те, чим дане поняття відрізняється від інших понять.

Порівняння — один із найбільш поширених методів пізнання, який дозволяє встановити подібність та розбіжність предметів та явищ. Недарма говорять, що «все пізнається в порівнянні». У результаті порівняння виявляється те загальне, що притаманне ряду об'єктів. Різновидом порівняння є аналогія.

Посібник — видання, призначене на допомогу в практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною.

Праксеологічний, або прагматичний аналіз передбачає осмислення предмета пізнання (фактів, процесу або явища) з точки зору його ефективного використання в практиці.

Предмет дослідження — це певна сфера діяльності об'єкта, на яку спрямована увага дослідника.

Прикладні науки — сільське господарство; охорона природи і лісознавство; науки про здоров'я; засоби масової комунікації; право; бібліографія і музеєзнавство; громадські справи; фізкультура; богослов'я й ін.

Природні науки — фізика; хімія; науки про життя; науки про Землю; науки про космос.

Причинно-наслідковий аналіз засновується на дослідженні найважливішої властивості об'єкта, якою є каузальність (від лат. causa — «причина»).

Принципи — вихідні положення або правила, що виникли в результаті об'єктивно осмисленого досвіду.

Проблема — це сукупність складних теоретичних і практичних задач, що вимагають вирішення в суспільстві.

Прогностичний аналіз — не розробка, а використання моделей майбутнього та засобів його досягнення. По суті цей аналіз зводиться до прогностичної діагностики, з'ясування ступеню відповідності явищу, що аналізується, або майбутньому процесу. Значення такого типу аналізу полягає у формуванні прогнозів відносно майбутнього розвитку ситуації.

Програмно-цільовий аналіз — подальший розвиток рекомендаційного в аспекті вироблення програми досягнення певної мети. Складовими частинами є: системний опис проблем, які властиві для об'єкта, їх класифікація,

визначення міри важливості; побудова моделі бажаного майбутнього даного об'єкту на основі вивчення тенденцій розвитку його або подібних об'єктів; визначення засобів досягнення майбутнього, необхідних чинників, ресурсів; програмування основних заходів, спрямованих на розв'язання проблем і просування до майбутнього; визначення напрямів інституціоналізації програми, її інформаційного, фінансового, правового, ідеологічного та організаційного забезпечення, а також способів контролю й моніторингу реалізації та вдосконалення програми.

Профілі авторів – індивідуальні облікові записи з унікальними ідентифікаторами авторів Author ID в наукометричних базах даних. Ці профілі надають таку інформацію, як варіанти імені автора, перелік місць його роботи, кількість публікацій, роки публікаційної активності, галузі досліджень, посилання на основних співавторів, загальна кількість цитувань на публікації автора, загальна кількість джерел, на які посилається автор, індекс Хірша автора тощо. База даних надає користувачам можливості використання унікальних ідентифікаторів авторів для формування пошукових запитів та налаштування сповіщень щодо змін у профілях авторів.

Рекомендаційний аналіз орієнтований на вироблення порад щодо поведінки дійових осіб у певній ситуації. Він забезпечує впровадження результатів дослідження в життя.

Реферат – стислий виклад у письмовій формі суті певної наукової проблеми або питання.

Рецензія – найпоширеніша форма аналітико-оціночного аналізу наукової праці, в якій основний акцент робиться на недоліках рецензованого твору.

Робоча гіпотеза – це висловлене дослідником обґрунтоване припущення про ймовірну причину виникнення фактів, що спостерігаються, або про ймовірним, можливим розвиткові процесу або явища.

Самоорганізація – комплекс заходів, які здійснюються самим науковцем для забезпечення системи та порядку в роботі. Елементами цього принципу організації наукової діяльності є організація робочого місця, режим робочого часу, систематичність, послідовність, дисципліна праці, самопідготовка, самопланування, самонормування, саморегулювання

Синергетика – міждисциплінарний напрямок науки, що вивчає загальні закономірності явищ і процесів у складних нерівноважних системах (фізичних, хімічних, біологічних, екологічних, соціальних, економічних та інших) на основі притаманних їм принципів самоорганізації.

Синтез – метод вивчення об'єкта у його цілісності, у єдиному взаємному зв'язку його частин. У процесі наукових досліджень синтез пов'язаний з аналізом, оскільки дає змогу поєднати частини предмета (об'єкта чи явища), розчленованого в процесі аналізу, встановити їх зв'язок і пізнати предмет (об'єкт чи явище) як єдине ціле.

Система – це ціле, що складається із взаємопов'язаних елементів, які знаходяться у взаємних зв'язках і взаємовідносинах і утворюють визначену цілісність.

Системний підхід – один із головних напрямів методології спеціального

наукового пізнання та практики, мета і завдання якого полягають у дослідженні певних об'єктів і складних систем. Методологічна специфіка системного підходу полягає у тому, щоб адекватно виявити механізми утворення складного об'єкта з певних складових та їх взаємодію з метою управління таким об'єктом.

Ситуаційний аналіз базується на сукупності прийомів і методів осмислення ситуації, її структури, визначальних чинниках, що її обумовлюють, тенденцій розвитку тощо.

Соціальні науки – антропологія; археологія; географія; культурологія і науки про етноси; політологія; психологія; соціологія; економіка; науки про гендер і сексуальність; науки про території.

Спадковість – зв'язок між живою і уречевленою науковою працею в раніше виконаних дослідженнях. Науковець творить, використовуючи спадок минулого, що дозволяє уникнути паралелізму та помилок в науково-дослідній роботі

Спостереження – це систематичне цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності, які виступають об'єктами дослідження.

Статистичні методи – дозволяють визначати середні значення, характеризуючи всю сукупність предметів, що вивчаються.

Структура – зображення елементів та зв'язків між ними.

Структурно-функціональний аналіз – дослідницький прийом, який полягає у розчленуванні складного об'єкта на складові, вивчення зв'язків між ними й визначення місця і ролі всіх складових у функціонуванні об'єкта як цілого, за умови збереження ним своєї цілісності у взаємодії із зовнішнім середовищем.

Таксономія – теорія класифікації, яка розглядає принципи класифікації і систематизації складно-організованих систем дійсності, що мають ієрархічну будову (органічний світ, об'єкти географії, геології, економіки і т.п.).

Творчий підхід – вивчення й узагальнення наукових досягнень, їх критичне осмислення та створення нових концепцій. Цей принцип організації наукової роботи направлений на виробництво нових знань, зокрема на пізнання об'єктивних законів і тенденцій розвитку явищ, що дозволяють вирішувати нові проблеми

Тези доповіді – стислий виклад доповіді на конференції, симпозіумі чи семінарі, публікація яких передбачає попереднє ознайомлення учасників наукового форуму з результатами наукового дослідження.

Теорія – система узагальненого достовірного знання про той чи інший «фрагмент» дійсності, яка описує, пояснює та передбачає функціонування певної сукупності об'єктів, що його складають.

Тестування – різновид вибіркового опитування є, яке проводиться з метою виявлення суттєвих ознак об'єкта, засобів його функціонування.

Теоретичний рівень наукового пізнання – формулювання понять, теорій та законів. На даному рівні відбувається розкриття найбільш глибоких суттєвих сторін, зв'язків, закономірностей, властивих досліджуваним об'єктам та явищам (шляхом обробки даних емпіричного знання). Результатами

теоретичного пізнання стають гіпотези, теорії, закони.

Точні науки – інформатика; математика; науки про системи.

Умовивід – розумова операція, у процесі якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке пов'язане з вихідним.

Універсальна десяткова класифікація документів інформації (УДК) є міжнародною системою класифікації творів друку і документальних матеріалів. Вона відповідає найістотнішим вимогам, які висувуються до класифікації: міжнародність, універсальність та гнучкість.

Узагальнення – це такий прийом мислення, в результаті якого встановлюють загальні властивості і ознаки об'єктів. Це процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання.

Факти – це найнадійніші аргументи як для доказу, так і для спростування будь-яких наукових тверджень.

Факторний аналіз дає можливість встановити багатомірні зв'язки змінних величин за кількома ознаками. На основі парних кореляцій, отриманих у результаті кореляційного аналізу, одержують набір нових, укрупнених ознак - факторів. У результаті послідовної процедури аналізу отримують фактори другого, третього та інших рівнів. Факторний аналіз дає змогу визначити вплив факторів на досліджувані процеси та явища.

Формалізація – це метод побудови абстрактно-математичних моделей, які розкривають сутність процесів дійсності, що вивчаються.

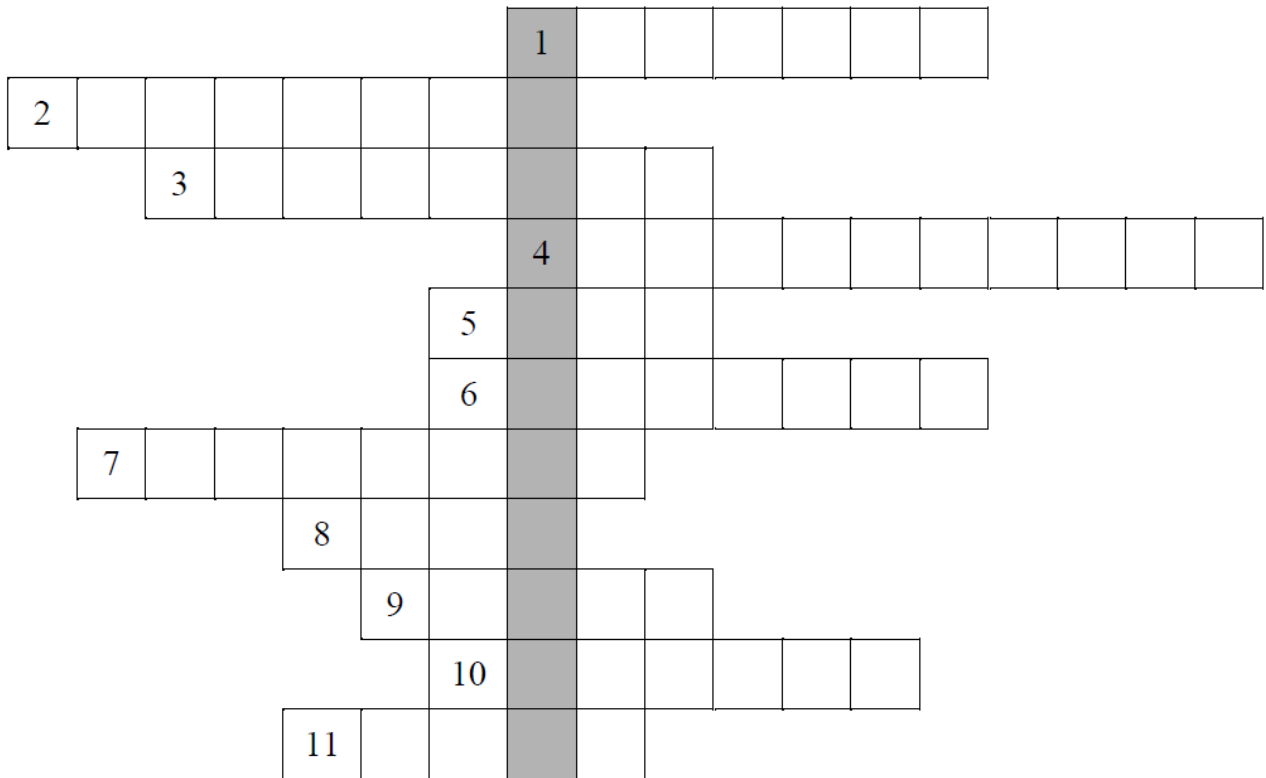
Характерні ознаки науки – це предметність і об'єктивність у розгляді явищ, об'єктів та процесів; обґрунтованість і доказовість знання; системна організація.

Додаток Б

КРОСВОРДИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ¹

Кросворд 1.

Наука і наукове дослідження

По вертикалі:

- 1) Рід суспільної діяльності, що ззовні імітує науку, але по суті нею не є.

По горизонталі:

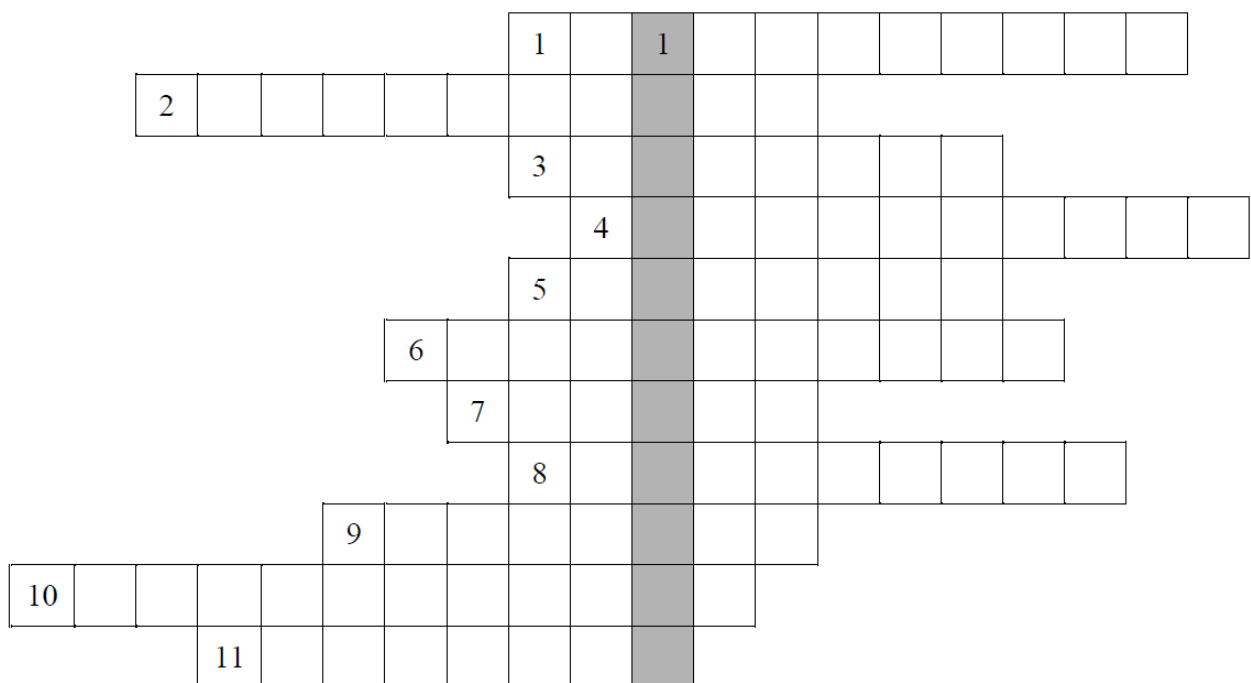
- 1) Головне положення наукової теорії, вчення, науки та світогляду, що виступає як перше і найабстрактніше визначення ідеї або як початкова форма систематизації знань.
- 2) Два протилежні твердження суджень, кожне з яких є переконливим доказом.
- 3) Наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ і процесів.
- 4) Період розвитку природознавства як науки, початок якого характеризується нагромадженням фактичного матеріалу про природу, отриманого експериментальними дослідженнями.
- 5) Інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації та осмислення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки.

¹ Основи наукових досліджень у схемах і таблицях : навч. посіб. / О. П. Кириленко, В. В. Письменний. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 228 с.

- 6) Твердження, що сприймається в межах певної наукової теорії як істина без доказовості.
- 7) Підстава або доказ, які використовуються для обґрунтування та підтвердження чогось.
- 8) Систематизований виклад основних положень, думок, спостережень.
- 9) Форма духовної діяльності людей, спрямована на отримання істинних знань про світ, відкриття об'єктивних законів світу та передбачення тенденцій його розвитку.
- 10) Положення, що сприймається без доказів у зв'язку з їх очевидністю.
- 11) Процедура, за допомогою якої встановлюється істинність будь-якого твердження.

Кросворд 2.

Методологія наукових досліджень

По вертикалі:

- 1) Концептуальний виклад мети, змісту і методів дослідження, що забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної та систематизованої інформації про процеси і явища.

По горизонталі:

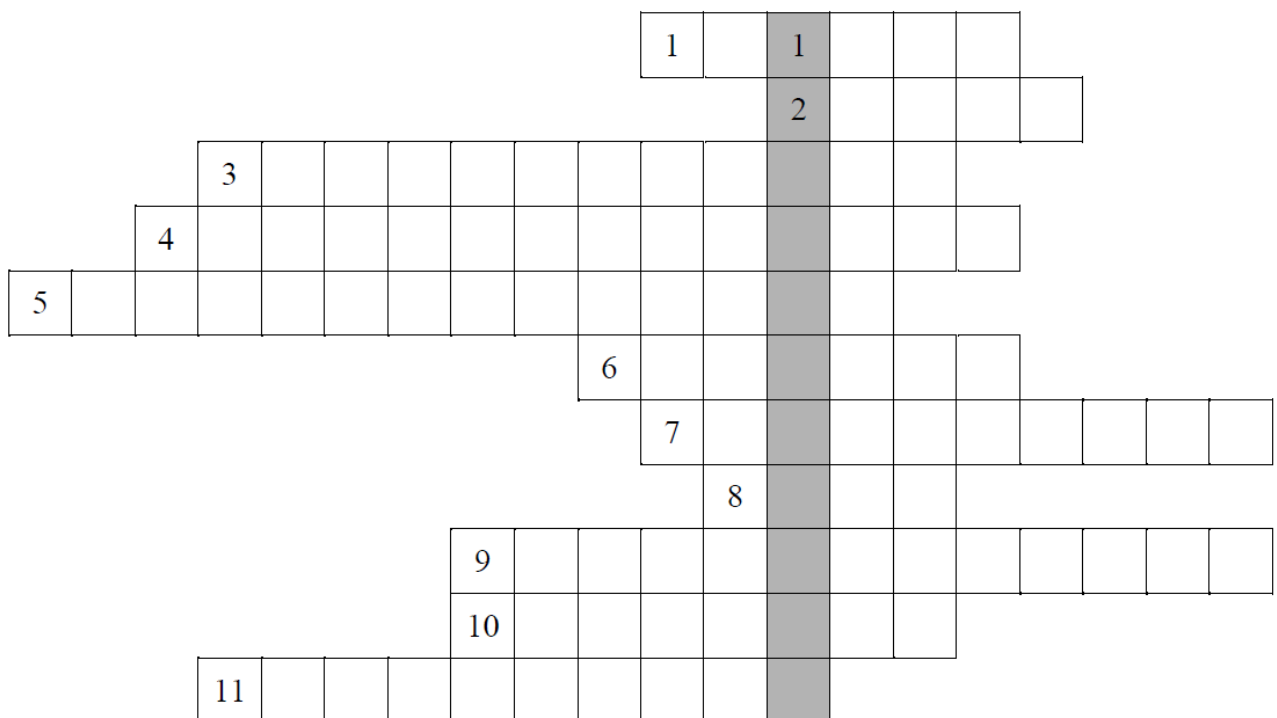
- 1) Процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру.
- 2) Спосіб дослідження явищ і процесів шляхом організації спеціальних дослідів, які забезпечують вивчення впливу окремих чинників за умови їх моделювання.
- 3) Вчення про особливості застосування окремого методу чи системи

методів.

- 4) Метод дослідження об'єкта, процесу або явища на моделях.
- 5) Процес вивчення об'єкта, під час якого здійснюється перехід від окремих фактів до загальних положень.
- 6) Утворення понять шляхом об'єднання предметів, пов'язаних відношеннями типу рівності в особливий клас.
- 7) Спосіб наукового дослідження, за яким об'єкт поділяється на складові.
- 8) Виділення властивостей і відношень, нерозривно пов'язаних з предметами, та позначення їх певними назвами.
- 9) Метод наукового пізнання, за якого одержують нові знання про об'єкти на основі того, що вони є подібні до інших.
- 10) Метод вивчення різних об'єктів, при якому основні закономірності явищ і процесів відображаються в знаковій формі.
- 11) Умовивід, в якому висновок про деякий елемент множини робиться на основі знання про загальні властивості усієї множини.

Кросворд 3.

Організація наукових досліджень

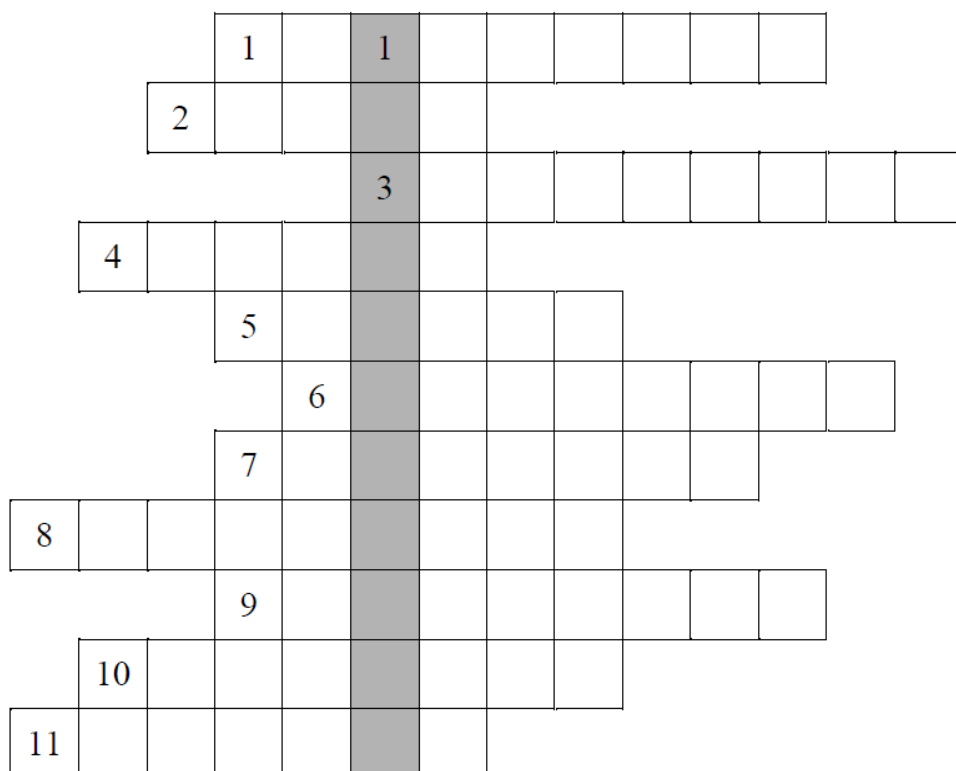

По вертикалі:

- 1) Процес вивчення певного об'єкта з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку, перетворення.

По горизонталі:

- 1) Класифікація наукових досліджень за видом досліджуваного об'єкта.

По вертикалі:

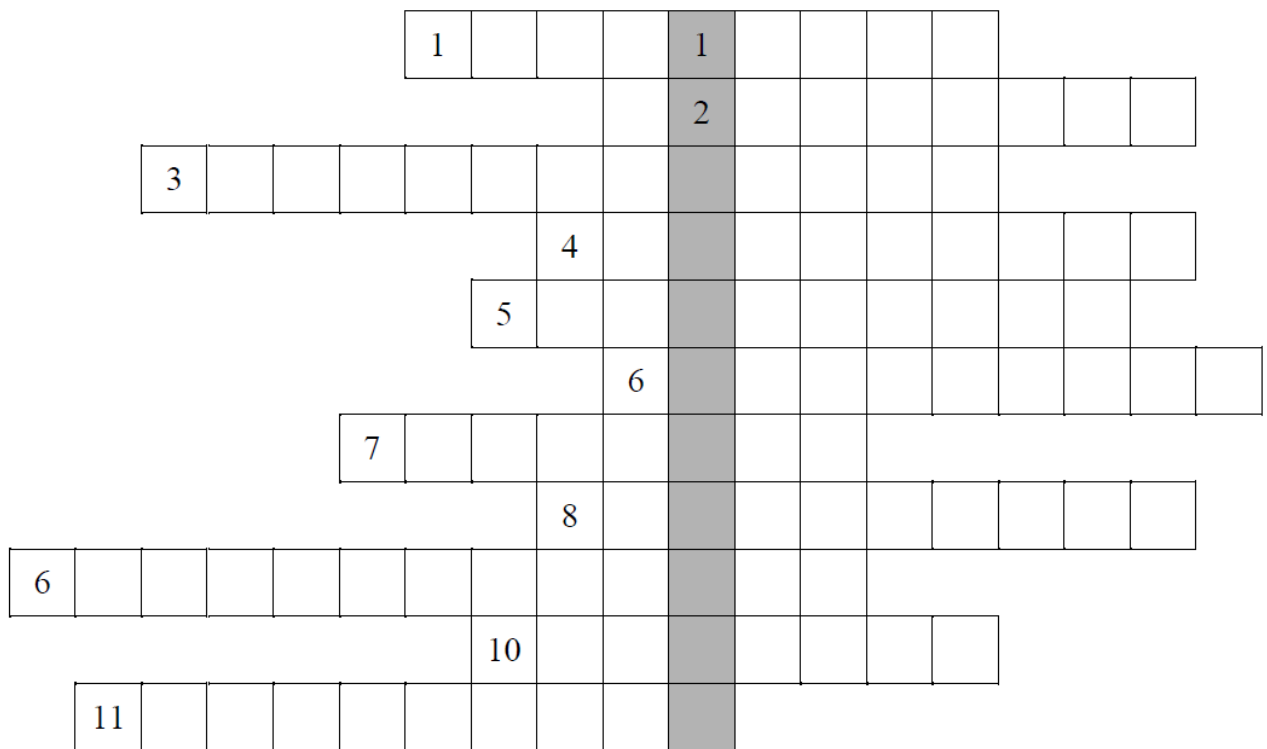
- 1) Автономний вищий заклад освіти, який об'єднує низку факультетів для підготовки фахівців високої кваліфікації з точних, природничих і гуманітарних наук.

По горизонталі:

- 1) Фізична особа, яка має вищу освіту та проводить фундаментальні або прикладні наукові дослідження й отримує науково-технічні результати.
- 2) Грошові або інші засоби, що передаються громадянами та юридичними особами, а також міжнародними організаціями для проведення конкретних наукових досліджень.
- 3) Об'єкт впровадження чи процес, що веде до появи чогось нового.
- 4) Фінансування, яке надається для забезпечення фундаментальних наукових досліджень.
- 5) Знавець щонайменше однієї галузі науки котрий у своїх дослідженнях застосовує винятково наукові методи.
- 6) Фінансування, яке надається для науково-технічних програм й окремих розробок, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.
- 7) Заклад вищої освіти III або IV рівня акредитації або структурний підрозділ університету, який провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність, має відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення.
- 8) Першість у чому-небудь (відкритті, винаході, висловленні ідеї).
- 9) Сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері.
- 10) Заклад вищої освіти IV рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності, має відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення
- 11) Український інститут науково-технічної та економічної інформації.

Кросворд 5.

Інформаційне забезпечення наукового дослідження

По вертикалі:

- 1) Форма обміну інформацією за певною тематикою, при якій одна частина доповідачів повідомляє певні наукові ідеї, результати дослідження або досвід роботи, а інша – є слухачами, котрі сприймають інформацію та беруть участь в обговоренні.

По горизонталі:

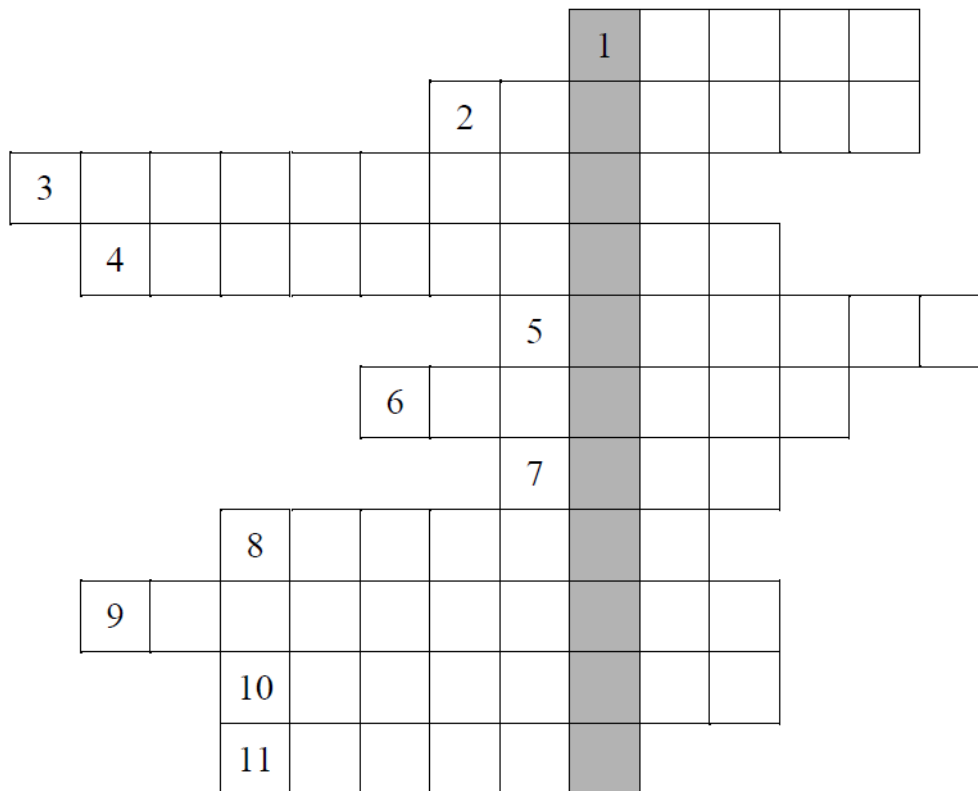
- 1) Форма колективних зустрічей, де відбувається обмін думками вчених різних напрямів.
- 2) Процедура, що включає в себе присвоєння кожному варіанту відповідей певних умовних чисел – кодів.
- 3) Доказ того, що певний результат є істинним, правдивим.
- 4) Певні відомості про об'єкти та явища навколишнього середовища, їх параметри, якість, стан.
- 5) Кваліфікаційна наукова робота в певній галузі науки, яка маючи внутрішню єдність, актуальність наукових результатів і положень, висувається автором для публічного захисту.
- 6) Форма опрацювання інформації, яка полягає у віднесенні об'єкта до тієї чи іншої групи залежно від обраного показника.
- 7) Матеріальний об'єкт з інформацією про факти, події та явища об'єктивної дійсності або розумової діяльності людей.
- 8) Надрукована наукова робота теоретичного характеру, в якій всебічно висвітлюється певна проблема або окреме вузлове питання.
- 9) Перетворення певних числових величин у логічну форму – індикатори за допомогою гіпотез.
- 10) Літературна робота виробничо-довідкового характеру з певних проблем, де визначаються найбільш важливі поняття, нормативи,

інструкції тощо.

- 11) Метод отримання первинної соціологічної інформації, що ґрунтується на письмовому або усному зверненні до респондентів із запитаннями, зміст яких є проблемою дослідження на рівні емпіричних індикаторів і який передбачає реєстрацію та статистичну обробку отриманих відповідей, а також їх теоретичну інтерпретацію.

Кросворд 6.

Презентація результатів наукового дослідження

По вертикалі:

- 1) Збори або нарада представників наукових, громадських, навчальних й інших організацій для обговорення певних питань.

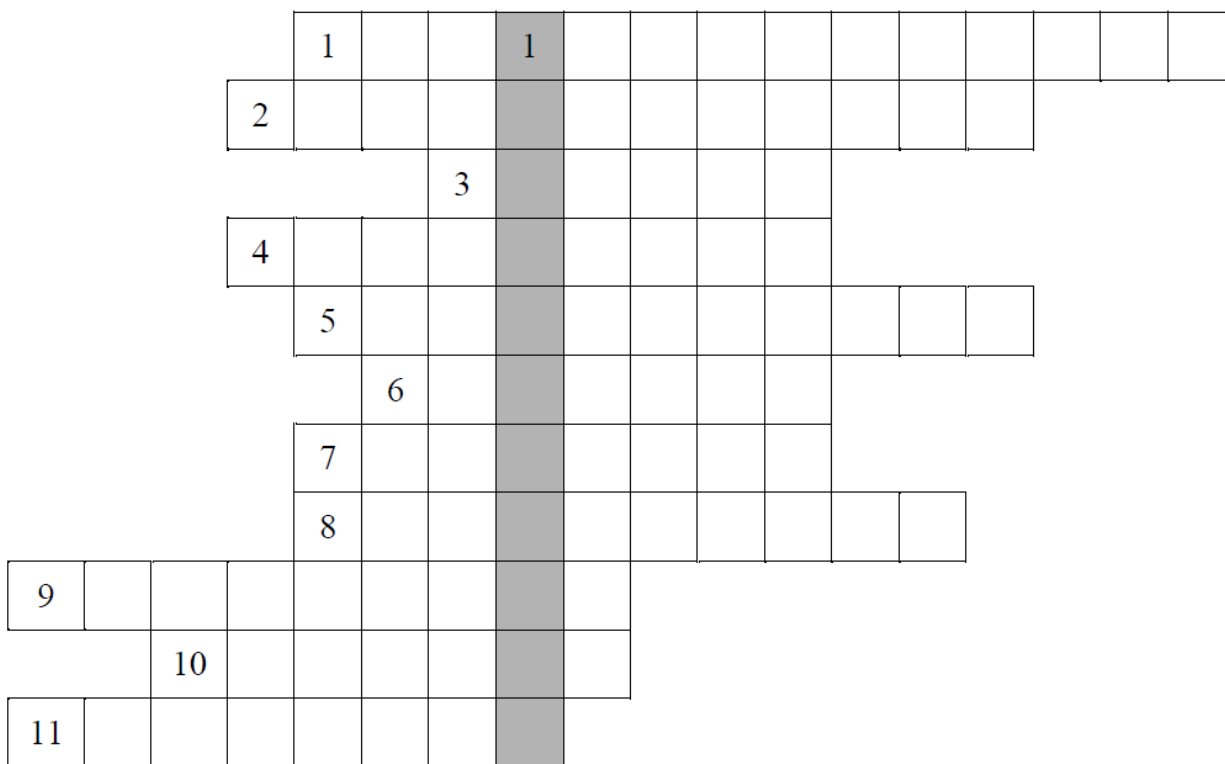
По горизонталі:

- 1) Книжкове видання обсягом понад 48 сторінок.
2) Невелика (до 48 сторінок) книга в паперовій обкладинці.
3) Висловлювання, перший член якого є основою, а другий – тезою.
4) Наукова праця, присвячена дослідженню однієї теми.
5) Коротке письмове викладення наукової праці, що стисло висвітлює її зміст.
6) Матеріали досліджень наукових статей, виконаних у наукових установах або навчальних закладах.
7) Послідовно сформульовані основні ідеї, думки та положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

- 8) Документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений шляхом друкування або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення і відповідає вимогам щодо видавничого оформлення та поліграфічного виконання.
- 9) Доведення до загального відома за допомогою преси відповідної інформації.
- 10) Публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми, теми або питання.
- 11) Публікація, яка містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання за темою наукової роботи, фіксує науковий пріоритет автора та робить її матеріал надбанням фахівців.

Кросворд 7.

Організація науково-дослідної діяльності

По вертикалі:

- 1) Діяльність, спрямована на вивчення об'єкта, процесу або явища, їх структури, а також отримання та впровадження в практику корисних для людини результатів.

По горизонталі:

- 1) Дослідження, спрямовані на отримання нових знань про закономірності розвитку суспільства.
- 2) Форма підготовки наукових і науково-педагогічних вищої кваліфікації – докторів наук.

По вертикалі:

- 1) Риса суспільних відносин, яка полягає в усвідомленні вищості громадських інтересів над інтересами окремої особи, підпорядкування її діяльності інтересам колективу.

По горизонталі:

- 1) Процес об'єднання зусиль спеціалізованих відділів для вирішення комплексних досліджень.
- 2) Фізична особа, яка має вищу освіту та проводить фундаментальні або прикладні наукові дослідження й отримує науково-технічні результати.
- 3) Принцип, який означає, що всі, хто працює над проблемою, повинні бути заздалегідь поінформовані про можливі проблеми та залучені до їх вирішення.
- 4) Особа, яка займається викладацькою чи виховною роботою і має необхідну підготовку в цій області.
- 5) Галузь безперервного розвитку людської діяльності, основною ознакою та головною функцією якої є відкриття, вивчення і теоретична систематизація об'єктивних законів про дійсність з метою їх практичного застосування.
- 6) Сукупність людей, об'єднаних груповою діяльністю та спільними інтересами.
- 7) Особлива ідеальна діяльність людини, яка виникає, формується і розвивається в суспільстві, коли людина перебуває у певному соціокультурному середовищі та вступає у багатогранні відношення з природним і соціальним світом.
- 8) Діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей.
- 9) Взаємозв'язок між минулими і сучасними результатами.
- 10) Принцип науково-дослідного роботи, суть якого полягає в розподілі праці, створенні секторів, відділів, груп й окремих виконавців.
- 11) Зростання темпів розвитку науки, що вимагає оперативної координації дії працівників у процесі творчої діяльності.

**Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015
«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД
01.140.40)**

Вид джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с. Electrodes of conductive metallic oxides / J.M. Honig et al. Amsterdam : Elsevier, 1980. 260 p
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрищенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агроекол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Інфузорії. Вып. 1. Сукторії (Ciliophora, Suctorea) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Брігхем, Є. В. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
Документ з організацією як автором	Україна в цифрах. 2007 : стат. зб. / Держ. ком. статистики України. Київ : Консультант, 2008. 350 с.
Частина видання	
Розділ книги	Саблук, П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.

Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
Статті в продовжуваних та періодичних видань	Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка</i>. 2013. Вип. 148. С. 31–34. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі. <i>Бібліотечний вісник</i>. 2016. № 4. С. 8–12. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, No. 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, No. 1. P. 259–271. Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровільних формувань в Україні. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2016. № 4. С. 84–88. Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. <i>Голос України</i>. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7. Itzkoff D. A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i>. 2010. March 31. P. 1-5.
Електронні ресурси	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i>. 2013. № 10. URL: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017). Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i>. 2012. Vol. 36, No. 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (дата звернення: 12.10.2017).
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? <i>Екологія життя</i> : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
Інші документи	

Законодавчі і нормативні документи	Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с. Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017). Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017). Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. Урядовий кур'єр. 2017. 9 листоп. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 51. С. 21–42.
Стандарти	ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. Київ, 2010. 16 с. ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація).
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК A01D 41/02, A01D 41/04, A01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна : МПК C09K11/00, G01T1/28, G 21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.
Авторські свідоцтва	А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.
Дисертації, автореферати дисертацій	Дутко А. О. Юридичні конструкції та їх використання в законотворчій практиці України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» ; Львівський держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2010. 20 с. Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора фіз.-мат. наук : спец. 01.03.02 «Прикладна математика та інформатика». Київ, 2005. 22 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Навчальне видання

Ломачинська Ірина Анатоліївна

Оригінал-макету розроблено в авторській редакції

**Кафедра економіки та підприємництва
Економіко-правовий факультет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058**